

“AŞKIN İĞNESİYLE DİKİLEN DİKİŞ!”

Muhsin İlyas SUBAŞI

Seyrânî, Kayseri'nin Develi ilçesinde 1800 yılında doğdu. Babası yaşardıkları semtin imamıydı, Bir süre ondan ders aldı. Daha sonra medreseye devam etti. Ergenlik çağına gelince saza ve şiire yöneldi. Kısa sürede olgun ve usta bir âşık oldu. İstanbul'a gitti. Âşıkların toplandığı semai kahvelerinde düzenlenen atışmalara katıldı. Bu atışmalarda devlet büyüklerini sert dille eleştirmeye başlayınca başı derde girdi. Develi'ye dönmek zorunda kaldı. Daha sonra Halep'e gidip oradan tekrar memleketine döndü ve öldüğü 1866 yılına kadar burada yaşadı. Şiirlerinde Fuzuli'den Pir Sultan Abdal'a kadar birçok şairin etkisi görülür. Semai kahvelerine devam ettiği dönemde o geleneğe uyarak şiirlerinde, alevi terkiplerini kullansa da, kendisi Bektaşî değil, Nakşibendî tarikatına bağlıydı.

Şiirlerinde haksızlığa, yolsuzluğa ve her türlü kötülüğe karşı çıkar. Rüşveti, adaletsizliği, cahilliği hiç çekinmeden eleştirir. Devlet büyüklerine yönelttiği taşlamalarda da cesurdur. Hece ölçülü şiirlerinin yanı sıra aruzla yazılmış şiirleri de vardır. Heceli şiirlerinde yalın bir Türkçe kullanır. Çoğu koşma türündeki bu kusursuz şiirler, Anadolu ağzının özelliklerini yansıtır. Şiirlerinde yaşadığı çağı, gezip gördüğü yerleri bütün güzellik ve çirkinlikleriyle ortaya koyar.

Seyrânî'yi dik duruşu, hazır cevaplı oluşu, tavizsiz tavrıyla halkımız çok sevmiştir. Halk edebiyatının bu nüktedan, aynı zamanda samimi insanını maalesef pek anlatamadık. Onun hakkında çalışanlar, sadece şiirlerini derlemekle yetindiler. Bugün belki yarım düzineye yakın Seyrânî şiirlerinin derlemesi vardır. Ancak onun şiirlerini anlatıp yorumlayan, şiirlerin kendi dönemini yansıtan fotoğrafını sergileyen değerlendirenlerimiz pek olmamıştır. Hatta üniversitelerimiz, bu halk filozofuna gereken önemi de pek vermemişlerdir.

Üniversitelerin halk edebiyatı bölümlerinde, Seyrânî için özel bir kürsünün olmaması da bana göre ciddi bir eksikliktir. Çünkü onun 19. yüzyıl siyasi hayatı içindeki tavrı yazdıklarından hareket edilerek ele alınacak olursa, çok önemli siyasi ve sosyal sonuçlara varmak mümkün olacaktır. Toplum hafızasının halk edebiyatı diliyle anlatıldığı şiirlerinin ortaya koyduğu, aydınlar arasındaki iç çözülme, günümüze ışık tutması bakımından ayrıca bir önem taşımaktadır.

Bakınız, halk psikolojisini veren cümlesine:

*“Ermeni 'nin Rum 'un yağlı ketesi,
Kaypak Müslüman 'ı dinden çıkarır!”*

Bu satırlar, çıplak ifadesiyle insanların azınlıkların imkânlarına teslim olduğu anlamına gelebilir. Hâlbuki onun söylemek istediği çok daha farklı şeylerdir; bir defa Müslüman'ın adam gibi Müslüman olmasını ister. Onu olamaz ise, işte böyle yağlı keteye dinini feda edebilir. Belki daha da önemlisi, onun yaşadığı dönemlerde azınlıkların sömürerek ulaştıkları zenginliğe ince bir dikkat çekiş vardır. Burada hicivden ziyade, bir öfke tavrı görülür.

Yukarıdaki ikazın yerine konması gereken tavrı şu mısralar bakınız ne güzel anlatır:

*“Allah 'ın emrine mutiim dersen
Resulün emrine itaat eyle.
Helal-haram demez bulduğun yersen
Müminlik sözünden feragat eyle!”*

Karşısındakine böyle bir ikazda bulunan âşık döner kendine bakar:

*“Kalbini geniş tut sıkma Seyrânî,
Rızayı Bari 'den çıkma Seyrânî,
Gönül Beytullah 'tır yıkma Seyrânî,
Elinden gelirse imaret eyle!”*

Âşık Seyrânî, halk edebiyatımızın köşe taşlarından birisidir. Mistik olsun, aşk üzerine olsun, hep akılla gönlü birleştiren, mısralarını duylu anaforunda savurmayan bir adamdır.

Onun kalitesini anlayabilmek için onu çok iyi okuyup özümsemek gerekiyor. Elbette birkaç şiiriyle bir insanın hakkında sağlıklı hüküm verilmez. Ancak, malzemesi insanın keyfiyetini de tayin eder. Bakınız, aşağıdaki şiir onun ‘Aşk’tan ne anladığını, daha doğrusu, aşkın nasıl bir sorumluluk içerisinde idrak edilmesi gerektiğini göstermesi bakımından önemlidir:

*“Eski libas gibi Âşkın gönlü,
Söküldükten sonra dikilmez imiş.
Güzel sever isen gerdanı benli,
Her güzelin kahır çekilmez imiş.*

*Bülbül daldan dala yapıyor sekiş
O sebepten gülle ediyor sekiş.
Aşkın iğnesiyle dikilen dikiş,
Kıyamete kadar sökülmez imiş.*

*Sevdiğim değildin böylece ezel
Âşkın bağına düşürdün gazel
İbrişimden nazik sandığım güzel,
Meğer polat gibi bükülmez imiş.*

*Seyrânî’nin gözü gamlı yaş imiş,
Benim derdim her dertlere baş imiş,
Ben bağrını toprak sandım, taş imiş
Meğer taşa tohum ekilmez imiş!”*

Âşıklar çok kırılgan bir yapı taşları. Çünkü beklentilerine odaklandıkları için, dış tesirlere karşı mukavemetleri yoktur, çabuk etkilenirler. Şair, şiirin iki mısrasında buna müthiş bir atıfta bulunur. Yani aşk peşinde yorulmuş bir şairin elbisesi ihtiyarlamış bir dervişe benzer ve o elbisenin dikişleri söküldü mü, onu bir daha dikip bir araya getiremezsiniz. Hele hele;

*“Aşkın iğnesiyle dikilen dikiş,
Kıyamete kadar sökülmez imiş.”* sözünü aşk üzerine söyleyen berceste mısraların hangisinden aşağıda görebilirsiniz?

Muhteşem bir uyarıdır bu! ‘Taşa tohumun ekilemeyeceği’ realitesiyle biten şiirin devamını artık siz yorumlayın.

Ben sözü onun beni teslim alan bir esprisiyle bitirmek istiyorum:

Bir gün, elinde bir demek kır çiçeğiyle bağından evine dönmektedir. Ona gördükçe takılan bir dostuyla karşılaşır, dostu takılmadan edemez:

“Âşık kimin kulusun?”

Hani hazır cevaptır ya, hemen karşılığını verir:

“Boyacının kuluyum!”

Dostu, çok önemli bir açık yakalamış gibi kırıtır ve üzerine yürür:

“Yine sapıttın Âşık!”

Seyrânî, bu ahmak dostunun yüzüne biraz acıma, biraz istihzayla baktıktan sonra, elindeki çiçek demetini uzatır ve söz tokadını çarpar suratına:

“Hadi al, bu çiçekleri boya da senin kulun olayım”

Adam şaşkındır, özür diler ve uzaklaşır.

Şimdi ben de, bu kahraman Âşığımızı ihmalinden sorumlu kişilerin ondan özür dilemelerini bekliyorum!